

4. Evaluatie schuldenplan 2024

In het Staatsschuldenplan 2024 kwam aan de orde de Medium Term Debt Management Strategie (MTDS) voor 2023-2027 op basis van het gerealiseerd basisjaar 2022 en aan de hand waarvan ook het Leenplan voor het afgelopen begrotingsjaar 2024 is gepresenteerd. Daarnaast kwam ook de stand van zaken met betrekking tot het herschikkingsproces aan de orde van zowel de buitenlandse- als de binnenlandse schulden.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de stand van zaken van het herstructureringsproces het Leenplan 2024 geëvalueerd. Data met betrekking tot overheidsfinanciën in het lopend jaar 2024 is voor het eerste halfjaar binnen. Op basis van de data over het eerste halfjaar 2024, wordt de hoogte van het saldo van de primaire balans en het financieringstekort van de overheid gepresenteerd. Ook wordt aangegeven hoe het tekort in deze periode gefinancierd is.

4.1. Stand van zaken Herstructureringsproces

In onderstaande tabel wordt aangegeven welke schulden reeds zijn geherstructureerd en welke nog afgewikkeld dienen te worden.

Tabel 4.1 Overzicht van de schuldherschikkingen

Buitenlandse Schuld Afgerond	Binnenlandse Schuld Afgerond	Buitenlandse Schuld nog af te ronden
• Paris Club fase 1: Frankrijk, Nederland, Sweden, Israël, Italië in 2022 • India in 2022 • Bondhouders in 2023 • ABN-AMRO Bank in 2024	• Infrastructurele werken aannemers in 2021 • CBvS in juli 2023 • Schatkistpapier houders laatste kwartaal 2023 • Leningen Banken- laatste kwartaal 2023	• China; fase 1 en fase 2 • Paris Club fase 2 • China Industrial and Commercial Bank (ICBC) • Israël Discount Bank • Credit Suisse/UBS bank

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

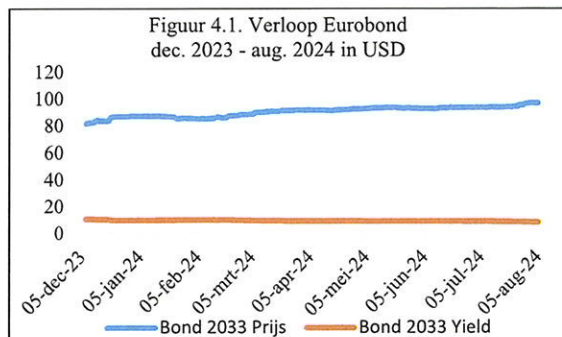
De voortgang van de herschikkingen tussen juni 2023 tot en met september 2024 waren als volgt:

A. Schuldherschikking Euro bondholders (zgn. Oppenheimer bond)

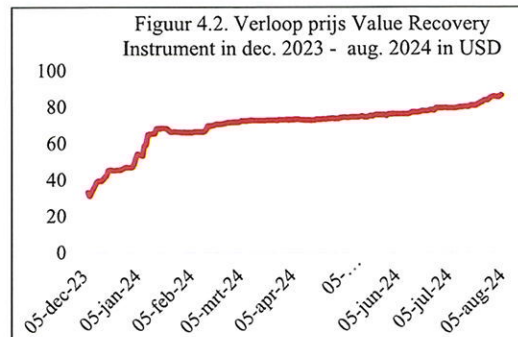
De herschikking van de **internationale euro-obligatielening** is op 6 december 2023 afgewikkeld, de schulden hadden initieel een looptijd van 4 en 10 jaar, respectievelijk. De schuld was tot en met november opgelopen tot USD 912 miljoen. Vanwege een schuldverlichting (haircut) is deze schuld herschikt tot een bedrag van USD 660 miljoen. De rentevoet op de herschikte obligatielening is bijgesteld van 9,25 en 9,875-12,875 procent naar 7,95 procent, waarbij 4,95 procent van de coupon in 2024-2025 in contanten uitbetaald zal

worden, terwijl de resterende 3 procent wordt gekapitaliseerd. De looptijd van de schuld is 10 jaar met een grace periode van 3 jaar. In 2024 hebben reeds 2 interestbetalingen van totaal USD 22,3 miljoen plaatsgevonden. De gegeven korting van de crediteuren, zal gecompenseerd worden uit de royalty ontvangsten van de offshore olieproductie uit Block 58 in de vorm van een Value Recovery Instrument (VRI).

De beschikbare Eurobond en VRI-instrument doen het goed op de internationale kapitaalmarkten. Figuur 4.1 laat zien dat 3 maanden na de uitgifte van de beschikbare Eurobond, de prijs gestabiliseerd is rond de 85 cent op de US-dollar. Per ultimo mei 2024 was de prijs van de bond gestegen naar 93 cent op de US-dollar.

Bron: Bloomberg met bewerking SDMO

Bron: Bloomberg met bewerking SDMO

Ook is de prijs van de Value Recovery Instrument (VRI) scherp gestegen aan het begin van het jaar en bedraagt per ultimo mei 2024 74 cent op de US-dollar (figuur 4.2). De stijging heeft te maken met het vertrouwen van de markt in, voornamelijk de plannen die TotalEnergies heeft om blok-58 te ontwikkelen en de verwachting dat de Final Investment Decision (FID) eind 2024 zal worden genomen. Desondanks levert de VRI op dit moment geen rendement op, omdat de exacte hoogte van de aan de overheid verschuldigde royalty vooraf nog niet vast te stellen is.

Om de uitbetaling van de VRI uit toekomstige offshore olieopbrengsten uit Blok 58 te faciliteren en te garanderen, moet de **Wet op het Spaar- en Stabilisatiefonds Suriname** uiterlijk eind 2024 worden aangepast. Gebeurt dit niet, dan zal de overheid aan de Euro bondholders additionele kosten moeten betalen.

De doorgevoerde amendementen in de Wet op het Spaar- en Stabilisatiefonds (SSFS) en de Comptabiliteitswet (CW) zijn reeds bediscussieerd op het Ministerie van Financiën en Planning (MoFP). Daarna zijn de conceptwetten ter beoordeling en discussie aangeboden aan de Raad van Ministers (RvM). Op 14 augustus 2024, zijn de Raadsvoorstellen goedgekeurd door de Raad van Ministers en zijn die doorgezonden naar de Staatsraad voor goedkeuring. Vervolgens zal na goedkeuring en advies van de Staatsraad, de documentatie worden verzonden naar De Nationale Assemblée (DNA). Het ligt in de lijn der verwachting dat de afhandeling van deze wetten volledig gefinaliseerd zal zijn voor eind van het jaar.

B. Schuldverschikking ABN-AMRO Bank

In maart 2024 werd de verschikking van de schuld met de ABN-AMRO Bank N.V.

gefinaliseerd. Het ging hierbij om een schuld van EUR 21,3 miljoen tot en met ultimo december 2023. Er heeft een schuldvermindering van 25 procent plaatsgevonden, waardoor de uitstaande schuld ca. EUR 16 miljoen bedraagt. De rentevoet bij herstructurering is vastgesteld op 7,95 procent met een looptijd van 6 jaar, waarvan een grace period ca. 2 jaar.

C. Schuldverschikking Paris Club fase II

De gesprekken voor de tweede fase verschikking met de crediteuren van de Club van Parijs te weten: Frankrijk, Nederland, Israel en Italie zijn gaande. Fase 1 van de verschikking heeft betrekking op de afspraken betreffende achterstanden op de schuld tot en met 2021 en de schuldenlast betalingen (rente en aflossing) van de periode 2022-2024. Fase 2 van de verschikking gaat over de verschikking van de resterende stand van de schuld per 1 januari 2025. Om te komen tot een paraplu overeenkomst met betrekking tot de betaling van de stand van schulden per 1 januari 2025 van de bovengenoemde crediteuren worden op dit moment gesprekken gevoerd met de Paris Club. Voor eind van 2024 zal genoemde overeenkomst getekend zijn.

D. Schuldverschikking China

Met China Eximbank werd in december 2023 een Agreement In Principle (AIP) op technisch niveau bereikt over de twee fasen schuld behandeling (flow en stock relief) wat vergelijkbaar is met de Club van Parijs crediteuren.

De AIP op stafniveau is op 29 februari 2024 getekend. Het gaat hierbij om 3 type schulden: preferentiële “buyers kredieten, buyers kredieten en overheids concessionele leningen. In september zijn al de concept geamendeerde overeenkomsten ontvangen door het Bureau voor de Staatsschuld voor screening. Er zijn enkele gesprekken geweest met beide partijen en de documenten op stafniveau zijn bijna rond.

De officiële en finale goedkeuring moet nog door de overheid van China gegeven worden. Met betrekking tot de geamendeerde overeenkomsten op de Chinese overheid concessionele leningen, moet tevens eerst een Raamovereenkomst worden aangepast, die in het verleden door beide landen getekend was om toegang te hebben tot deze vorm van financiering. Daarna kunnen beide partijen overgaan tot ondertekening van de overeenkomsten die betrekking hebben op fase 1 van de verschikking.

E. Schuldverschikking met uitstaande commerciële crediteuren

Er zijn thans nog verschikkingsgesprekken gaande met de commerciële buitenlandse crediteuren: China Industrial and Commercial Bank (ICBC), Israël Discount Bank en Credit Suisse. De verwachting is dat de verschikking met deze crediteuren in 2025 zal worden afgerond.

F. Schuldverschikking diverse binnenlandse schulden

In het laatste kwartaal van 2023, hebben er verschikkingen plaatsgevonden met de banken, waar er achterstanden waren op kredieten, terwijl er enkele schatkistpapieren bij bepaalde banken zijn herbelegd. Per eind juli 2024 zijn alle achterstanden op kredieten van de banken ingelopen. Slechts met het Pensioenfonds Suriname zijn achterstanden op schatkistpapier nog niet ingelopen, omdat er thans een onderzoek van CLAD gaande is. Nadat dit onderzoek is

afgerond zullen de betalingen worden opgepakt.

G. Schuldverschikking DSB

In januari 2024 heeft er een herschikking plaatsgevonden op de USD-krediet van de DSB Bank. De oorspronkelijk kredietverlening was aangegaan op 11 maart 2019 ten bedrage van USD 33,6 miljoen. Deze kredietverlening was verstrekt aan de Staat met als doel de achterstanden op de betalingen van de overheid in te lopen.

Op 24 november 2022 was deze lening reeds gehestructureerd, waarbij er een “haircut” gegeven was van USD 1,8 mln. en de totale schuld daarna USD 30 mln. bedroeg. De rentevoet bleef op 6 procent en een looptijd was vastgesteld op 10 maanden.

Nadat de schuld was teruggebracht tot USD 29,8 mln. in 2023, is deze op 9 januari 2024 wederom gehestructureerd, waarbij de looptijd verlengd is tot 17 maanden. Deze herschikking moest plaatsvinden omdat de overheid niet in staat was te voldoen aan haar verplichting op basis van de eerste herstructurering.

H. Schuldverschikking Republic Bank

Op 27 mei 2024 vond er een herschikking plaats van de schulden met Republic Bank.

Dit betrof drie kredietfaciliteiten die afgesloten waren op 6 juli 2020, 26 augustus 2016, en 7 december 2017, ter ondersteuning van overheidsuitgaven en subsidies met als doel sociale stabiliteit te behouden. Deze kredieten waren aangegaan tegen de volgende voorwaarden:

1. SRD 75 miljoen: rentevoet 8,5 procent, looptijd 18 mnd., waarvan de grace 4 maanden is.
2. EUR 3,5 miljoen: rentevoet 10 procent, looptijd 11 jaar, waarvan de grace 1 jaar is.
3. USD 10 miljoen: rentevoet 6 procent, looptijd 7 jaar, waarvan de grace 2 jaar is.

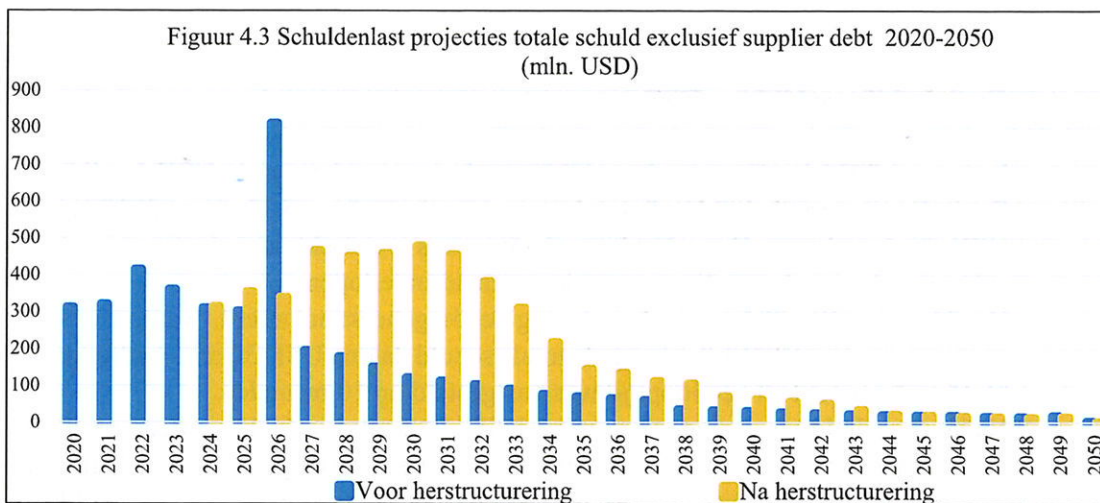
De betalingsperiodes van deze schulden zijn verlengd met respectievelijk 10 jaren voor de SRD-lening, 8 jaren voor de EUR-lening, en 10 jaren voor de USD-lening. De rentevoeten voor de schulden in valuta (EUR en USD) zijn aangepast naar 8 procent, terwijl de rentevoet op de SRD-schuld onveranderd is gebleven op 8,5 procent.

I. Overname deel schulden Kuldipsingh door Finabank N.V.

Vanwege de moeilijke financieel-economische situatie van Suriname heeft de regering tot nog toe geen nieuwe infrastructurele projecten gefinancierd middels haar eigen begroting. Oude projecten zijn ook vertraagd uitgevoerd sinds het tweede halfjaar van 2020.

Om bepaalde infrastructurele projecten versneld uit te voeren, is de Staat in samenwerking met de Finabank en de aannemersbedrijf Kuldipsingh N.V. een overeenkomst aangegaan om projecten ter waarde van USD 15.252.191,05 thans uit te voeren door deze ondernemer, waarbij de Finabank als financieringsinstituut zal optreden.

De financieringsovereenkomst tussen de Staat en Kuldipsingh N.V. die voortvloeiend uit het Nationaal Infrastructuurproject (KI-NIP), het Landelijk Bestratingsprogramma 1 en het Landelijk Asfalteringsprogramma 4, zijn middels een overeenkomst overgenomen door Finabank N.V. De overeenkomst is getekend op 17 juli 2024 tussen Finabank N.V., de Staat Suriname en Kuldipsingh N.V. en bedraagt USD 15.252.191,05. Dit bedrag is volledig getrokken met een looptijd van 12 maanden en rentevoet van 3,5 procent is gebleven.

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

Het resultaat van de herschikkingen op de schuldenlast betalingen exclusief de supplier debt komt tot uiting in figuur 4.3. Vanwege de herschikking van schulden heeft de schuldenlast betalingen een meer geleidelijk verloop dan voorheen. Echter is de schuldenlast in 2024-2026 dat op jaarbasis ligt tussen USD 300-USD 400 miljoen en in de jaren 2027-2031 tussen USD 400 - USD 500 miljoen nog steeds vrij hoog te noemen.

4.2. Evaluatie Leenplan 2024

Het leenplan 2024 was in het Staatsschuldenplan 2024 gepresenteerd en geeft aan wat het verwachte financieringstekort over het respectieve begrotingsjaar voor de overheid zal zijn en hoe het gedekt zal worden. Het financieringstekort¹ is het tekort dat daadwerkelijk gedekt moet worden met nieuwe leningen, of uit overheidsbesparingen en wordt afgeleid van het begrotingstekort van de overheid.

De goedgekeurde begroting van 2024 geeft aan een financieringstekort van SRD 1,9 miljard. Dit is ca. USD 65 miljoen en kan volledig gedekt worden met verwachte begrotingssteun van het IMF, IADB en CDB van ca. USD 230 miljoen in het huidig jaar.

Binnen het IMF-EFF-programma is een target vastgesteld om een overschot op de primaire balans van de overheid te behalen. Dit overschot is nodig om de hoge schuldenlast van herschikte schulden, “supplier debt” (achterstanden) en andere lopende schulden te kunnen betalen. De target voor het overschot op de primaire balans van de overheid voor 2024 is vastgesteld op 2,7 procent van het bbp. De begroting van 2024 is ook op deze target gebaseerd.

¹ Het financieringssaldo of totale tekort van de overheid, is het verschil tussen de overheidsinkomsten en de overheidsuitgaven, waarbij trekkingen als inkomsten en aflossingen op schulden als uitgaven niet worden meegenomen.

Het primaire saldo is het verschil tussen de inkomsten van de overheid en de niet-rentedragende uitgaven. Het primaire saldo is de meest nauwkeurige weerspiegeling van de budgettaire beleidsbeslissingen van de overheid, het is in principe het financieringssaldo, waarbij de rentelasten niet worden meegenomen bij de uitgavenzijde.

In de eerste helft van 2024 was er een overschot op de primaire balans van SRD 55,9 miljoen, wat overeenkomt met 0,03 procent van het geschatte bbp voor 2024. Dit resultaat ligt ver onder de beoogde 2,7 procent voor het hele jaar. Het financieringstekort in deze periode bedroeg ca. SRD 2,1 miljard, wat voor het eerste halfjaar al ca. 11 procent hoger ligt dan het begrote tekort van SRD 1,9 miljard voor 2024 (tabel 4.2).

Tabel 4.2. Overheidsfinanciën in 2024

Indicatoren	Goedgekeurde Begroting 2024 in SRD mln.	Realisatie jan.-juni 2024 in SRD mln.	Realisatie in % begroting
Totale ontvangsten (GFS)	43.255,8	19.204,8	44,4 %
Belasting ontvangsten	26.547,2	13.263,5	50,0 %
Directe belastingen	11.918,6	6.784,3	56,9 %
Indirecte belastingen	14.628,6	6.479,2	44,3 %
Niet-belasting ontvangsten	16.266,1	5.840,8	35,9 %
Schenken	442,5	100,6	22,7 %
Totale uitgaven (GFS)	45.106,0	21.318,1	47,3 %
Personele uitgaven	11.318,6	5.250,9	46,4 %
Aanschaf goederen en diensten	5.821,1	3.290,5	56,5 %
Subsidies en bijdragen	15.420,6	8.935,3	57,9 %
Interest	6.400,9	2.169,2	33,9 %
Kapitaalsuitgaven	6.144,8	1.672,2	27,2 %
Resultaat Primaire rekening	4.550,6	55,9	1,2 %
Financieringstekort (GFS)	-1.850,3	-2.113,3	114,2 %
Financieringstekort in % bbp	2,7 %	-1,2 %	
Primaire balans in % bbp	-1,1 %	0,03 %	
Bbp-cijfer in miljard SRD	170.864,3	170.864,3	

Bron: Ministerie van Financiën & Planning (afd. Economische Aangelegenheden)

GFS: Government Finance Statistics Manual (Internationale standaard voor het opmaken van statistieken van Overheidsfinanciën inclusief de begroting).

Het lagere resultaat op de primaire rekening en het hogere financieringstekort zijn voornamelijk te wijten aan lagere dan geprojecteerde inkomsten in vergelijking met de uitgaven. Zo is de realisatie van inkomsten in het eerste halfjaar ca. 44,4 procent, terwijl de realisatie aan de uitgavenkant 47,3 procent bedraagt.

De realisatie van de inkomsten uit directe belastingen, vooral uit de mijnbouwsector is goed te noemen, terwijl de inkomsten uit de indirecte belastingen en niet-belastingmiddelen achterblijven (tabel 4.2). De appreciatie van de wisselkoers met ongeveer 22 procent tussen december 2023 en juli 2024 heeft vooral de indirecte belastingen, zoals invoerrechten, negatief beïnvloed. Lage inkomsten uit niet-belastingmiddelen zijn voornamelijk opgetreden bij grondhuur, grondconversie en overvliegtarieven.

Ondanks de lagere gerealiseerde inkomsten liggen de uitgaven vrijwel op schema, waardoor het primaire overschot aanzienlijk lager is en het financieringstekort veel hoger is uitgevallen.

Aan de uitgavenkant is er sprake van een overrealisatie op de posten subsidies en bijdragen (57,9 procent), en de aanschaf van goederen en diensten (56,5 procent), terwijl kapitaaluitgaven in het eerste halfjaar erg laag waren (27,2 procent).

Tabel 4.3. Overheidsinkomsten en -uitgaven tot en met juni van 2024 in miljoenen SRD

	Eerste kwartaal 2024	Tweede kwartaal 2024	Totaal
Totaal ontvangsten	9.853,4	9.351,4	19.204,8
Belastingontvangsten	6.266,5	6.997,0	13.263,5
Directe belastingen	2.959,3	3.825,0	6.784,3
Indirecte belastingen	3.307,2	3.172,0	6.479,2
Niet-belasting ontvangsten	3.491,2	2.349,6	5.840,8
Schenkingen	95,8	4,8	100,6
Totale uitgaven	10.731,5	10.586,6	21.318,1
Personele uitgaven	2.557,2	2.693,6	5.250,9
Aanschaf goederen. & diensten.	1.805,0	1.485,5	3.290,5
Subsidies en bijdragen	4.449,8	4.485,4	8.935,3
Interest	988,4	1.180,8	2.169,2
Kapitaalsuitgaven	930,9	741,3	1.672,2
Saldo primaire rekening	110,4	-54,5	55,9
Saldo totale rekening	-878,0	-1.235,2	-2.113,3
Statistische discrepantie	32,4	-157,8	-125,4
Financieringstekort	-845,6	-1.393,1	-2.238,7

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

De significante uitgaven aan goederen en diensten is het gevolg van de inspanningen van de overheid om betalingsachterstanden aan leveranciers in te halen.

De hogere subsidies zijn voornamelijk het gevolg van uitgaven aan de EBS, evenals aan de gezondheidszorg, sociale programma's en het pensioenfonds voor de suppletie aan gepensioneerden. De lagere realisatie van kapitaaluitgaven is historisch, aangezien deze meestal lager zijn aan het begin van het jaar en later toenemen.

Het financieringstekort, inclusief statische verschillen van SRD 2,2 miljard tot en met juni 2024, is deels gefinancierd door opnames uit overheidsbesparingen en deels door leningen, zoals weergegeven in tabel 4.3. Uit de post netto overheidstegoeden blijkt dat de overheid maandelijks geld heeft opgenomen uit haar besparingen bij de CBvS, met een totale afname van ca. SRD 4 miljard.

De SRD apprecieerde ten opzichte van de USD en de Euro. De belangrijkste factoren die hieraan ten grondslag liggen zijn de voortdurende monetaire verkrapping door de CBvS, de afgenomen vraag naar valuta en de ruime voorziening van vreemde valuta door banken en wisselkantoren.

Tabel 4.4. Financiering van het overheidstekort in januari-mei 2024 (in miljoenen SRD)

	Eerste kwartaal 2024	Tweede kwartaal 2024	Totaal
Netto Financiële Transacties	-845,6	-1.393,1	-2.238,7
A. Netto overheidstegoeden (+)	-2.058,6	-1.901,3	-3.959,9
Buitenland:	0,0	0,0	0,0
Binnenland:	-2.058,6	-1.901,3	-3.959,9
* Overheidsdeposito's	-2.072,6	-1.900,6	-3.973,3
Centrale Bank	-1.800,2	-1.712,5	-3.512,7
Overige depositonemende Instellingen	-391,6	-200,6	-592,2
Escrow Account (netto)	54,3	12,2	66,5
Overige financiële instellingen	64,9	0,2	65,1
* Leningen:	14,1	-0,7	13,3
B. Netto overheidsverplichtingen	-1.213,0	-508,3	-1.721,2
Buitenland	705,3	838,5	1.543,8
* Leningen:	705,3	838,5	1.543,8
Trekkingen	984,8	1.504,6	2.489,5
Aflossingen	279,5	666,2	945,7
* Effecten (netto)	0,0	0,0	0,0
Binnenland	-1.918,3	-1.346,7	-3.265,0
* Leningen:	-1.026,1	-837,9	-1.864,0
Trekkingen	19,4	1,6	21,0
Aflossingen	1.045,5	839,5	1.885,0
* Effecten:	-834,0	-518,0	-1.351,9
Trekkingen	0,0	0,0	0,0
Aflossingen	834,0	518,0	1.351,9
* Debetstanden (netto)	-58,2	9,2	-49,0

Bron: Ministerie van Financiën en Planning

De totale trekkingen op schulden in de periode januari tot en met juli 2024 bedroegen USD 103,5 miljoen (zie tabel 4.5). Het merendeel van deze trekkingen betrof buitenlandse schulden. De voornaamste trekking was afkomstig van twee gestorte tranches van het IMF in maart en juni 2024, met een gezamenlijke waarde van SDR 38,2 miljoen (USD 25,3 miljoen in maart en USD 25,1 miljoen in juni). Deze leningen werden verstrekt ten behoeve van begrotingssteun.

Daarnaast werden er trekkingen gedaan uit leningen van multilaterale crediteuren, waaronder de Wereldbank (USD 6,1 miljoen), ISDB (USD 6,3 miljoen), IADB (USD 18,0 miljoen), OPEC (USD 0,9 miljoen) en CDB (USD 4,4 miljoen). Tenslotte vond er nog een trekking plaats van USD 0,5 miljoen bij de commerciële bank KBC.

In december 2023 is de overheid een lening aangegaan bij de Trustbank Amanah ter waarde van SRD 39,5 miljoen voor de aankoop van een gebouw voor het Ministerie van Arbeid, Technologische Ontwikkeling en Jeugdzaken. Deze lening werd in januari 2024 door de

Rekenkamer geregistreerd en in die maand opgenomen in de trekkingen op de Staatsschuld.

Tabel 4.5 Trekkingen op buitenlandse en binnenlandse schulden jan.-juli 2024 naar valuta soort

	Jan.	Feb.	Mrt.	Apr.	Mei	Juni	Juli	Totaal
Buitenland (in mln. eenheden)								
USD	1,3	0,1	8,2	5,1	8,6	5,4	6,9	35,6
EUR	0,5	-	-	-	-	-	-	-
SDR	-	-	<u>19,1</u>	-	-	<u>19,1</u>	-	<u>38,2</u>
Totaal USD	1,8	0,1	33,4	5,1	8,6	30,6	6,9	86,6
Binnenland (in mln. eenheden)								
SRD	39,5	-	-	-	-	-	-	39,5
USD	<u>0,2</u>	<u>0,1</u>	<u>0,3</u>	-	-	-	<u>15,3</u>	<u>15,9</u>
Totaal USD	1,3	0,1	0,3	-	-	-	15,3	17,0
Totaal binnen- en buitenland (in USD mln.)								103,6

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

In juli 2024 werd een bedrag van USD 15,3 miljoen opgenomen in verband met de overgenomen schuld van Kuldipsingh door de Finabank. Daarnaast zijn er binnenlandse trekkingen gedaan voor infrastructurele werken. Voor de resterende maanden van 2024 wordt verwacht dat de overheidsinkomsten zullen stijgen. Bovendien kan er naar verwachting voor circa USD 225 miljoen aan leningen worden ontvangen ten behoeve van begrotingssteun, waarvan ongeveer USD 75 miljoen van het IMF en USD 150 miljoen van de IADB. Dit zou voldoende moeten zijn om de tekorten in de resterende maanden te dekken.

5. Middellange termijn schuldstrategie 2024-2028

De “Medium Term Debt Management Strategy” (MTDS) raamwerk van de Wereldbank en IMF is gebruikt om de middellange termijn schuldstrategie uit te zetten.

Met 2023 als gerealiseerde basisjaar, is het middellange termijn pad voor 2024-2028 uitgezet, om na te gaan hoe de schuld zich kan ontwikkelen, gebaseerd op macro-economische projecties van het land, internationale verwachtingen met betrekking tot rentevoeten en wisselkoersen die invloed hebben op onze schuldportefeuille en mogelijkheden hoe financieringstekorten van de overheid in deze periode gedekt kunnen worden.

Het verloop van de kosten- en risico-indicatoren op middellange termijn, gebaseerd op de financieringsstrategie, komt ook aan de orde.

5.1. Uitgangspunt: kosten- en risico-indicatoren Staatsschuldportefeuille 2023

Per ultimo 2023 bedroeg de totale staatsschuld USD 3,3 miljard en de schuld-bbp ratio was 96,6 procent. In tabel 3 worden de kosten en risico indicatoren op de schuldportefeuille per ultimo 2023 gepresenteerd naar schulden in vreemde en lokale valuta (SRD).

Tabel 5.1. Kosten- & Risico-indicatoren schuldportefeuille (naar valutasoort) per ultimo 2023

		Vreemde valuta schuld	SRD schuld	Totale schuld
Risico-Indicatoren op de schuldportefeuille				
Totale schuld (in SRD miljard)		107,8	15,0	122,8
Totale schuld (in USD miljard)		2,9	0,4	3,3
Schuld-bbp ratio		84,8	11,8	96,6
Kostenindicator	Betaalde interest in procenten van het bbp	2,8	1,5	4,3
	Gemiddelde gewogen rentevoet (percentage)	4,2	9,2	5,1
Herfinancierings-risico	ATM (jaren)	6,9	9,5	7,5
	Schulden die in 1 jaar betaald moeten worden (percentage van het totaal)	5,6	3,5	5,2
	Schulden die in 1 jaar betaald moeten worden (percentage van bbp)	3,2	0,6	3,8
Rentevoet risico	ATR (jaren)	5,2	9,4	6,1
	Schuld “refixing” in 1 jaar (percent of totaal)	39,0	16,8	34,2
	Schulden met een vaste rentevoet inclusief schatkistpapier (procenten van totaal)	65,6	100,0	73,0
	Schatkistpapier (procenten van totaal)	1,1	13,7	3,9
Vreemde valuta risico	Vreemde valuta schulden (procent van totaal)			80,8
	Korte termijn vreemde valuta schulden (procent van de internationale reserve)			10,4

Bron: Bureau voor de Staatsschuld MTDS-raamwerk met bewerkingen in september 2023

ATM = Average Term to Maturity ATR = Average Term to Refixing

Het aandeel van vreemde valuta schulden per ultimo 2023 bedroeg ca. 81 procent. De

gemiddelde resterende looptijd op de schuldportefeuille is ca. 7,5 jaar, terwijl de gemiddelde rentevoet op SRD-schulden (ca. 9,2 procent) hoger liggen dan op vreemde valuta schulden (ca. 4,2 procent).

5.2. Macro- economische verwachtingen en marktontwikkelingen 2024-2028

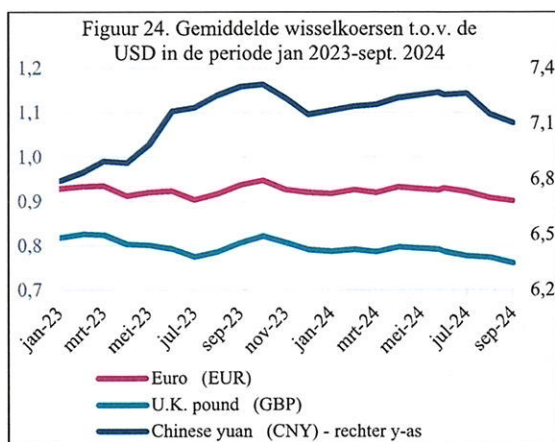
Macro economische vooruitzichten Suriname

De middellange termijn macro-economische vooruitzichten zijn afkomstig uit de zesde evaluatie rapportage van het IMF voor 2024-2028, waarbij de offshore olie ontwikkelingen enigszins zijn meegenomen en de inzichten van het Ministerie van Financiën & Planning. Deze zijn:

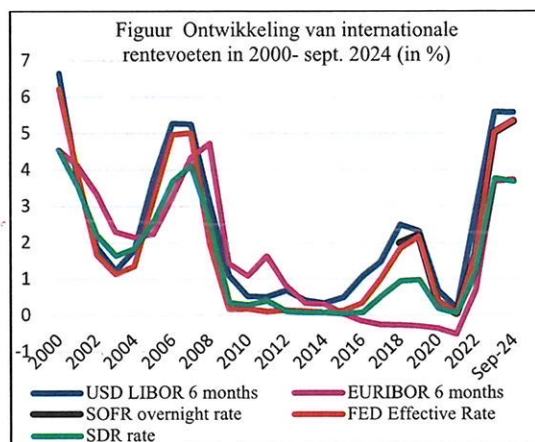
- De Surinaamse economie zal in 2024 – 2028 gemiddeld groeien met ca. 3 procent dankzij stijgende investeringen in zowel publieke als private sectoren als voorbereiding op de offshore olieproductie en een gemoedelijke stijging van de goudproductie door hoge internationale prijzen en verhoogde vraag.
- Het geschatte bbp in lopende marktprijzen groeit van SRD 167,9 miljard in 2024 naar SRD 262,7 miljard in 2028.
- Het primair overschot van de overheid in procenten van het bbp is voor 2024 geschat op 2,7 procent en voor de daaropvolgende jaren op 3,5 procent.
- Het financieringssaldo in procenten van het bbp is voor 2024 geschat op een tekort van ca. 1,1 procent, voor 2025 een overschot van ca. 1 procent en de daaropvolgende jaren op een tekort van ca. 0,2-0,3 procent van het bbp.
- De internationale reserve ontwikkelt zich van USD 1,356 miljard in 2024 naar USD 1,461 miljard in 2028.

Internationale en lokale marktverwachting voor wisselkoersen en rentevoeten van de schuldportefeuille

Het historisch verloop van geselecteerde internationale wisselkoersen (Euro, CNY en de Pond sterling) ten opzichte van de USD en relevante internationale rentevoeten worden in onderstaande grafieken gepresenteerd.

Bron: IMF

Bron: www.globalrates.com, fred.stlouisfed.org, IMF

Internationale en lokale marktverwachting met betrekking tot wisselkoersen en rentevoeten zijn als volgt:

- Volgens internationale schattingen zal de USD ten opzichte van de EUR per eind 2024 depreciëren met een gemiddelde van 5,5 procent, in 2025-2026 zal de USD stabiel blijven om vervolgens te appreciëren met 10 procent en 0,7 procent in 2027-2028. Volgens economische analisten van onder andere J.P. Morgan begint de Fed met rente verlagende maatregelen in het laatste kwartaal van 2024 hetgeen zal leiden tot een meer stabiele USD na 2025.
- De waarde van de USD ten opzichte van de CNY wordt verwacht te depreciëren met 3,2 procent in 2024, terwijl de projectie voor 2025-2028 een appreciatie is van tussen 0,02 procent en 8 procent.
- Met betrekking tot de lokale wisselkoersen wordt voor 2024 uitgegaan van een SRD-appreciatie van ca. 14,8 procent als gevolg van de appreciatie gedurende jan-aug 2024. Voor 2025 wordt rekening gehouden met enige depreciatie van ca. 6,5 procent mede vanwege de verhoogde bestedingen in het kader van de verkiezingen. Voor 2026-2028 wordt rekening gehouden met een depreciatie van ca. 2,3 procent.
- De variabele rentevoeten LIBOR, SOFR dalen in 2024 respectievelijk tot gemiddeld 4,9 procent en tot 4,6 procent in 2026 en worden constant gehouden in 2027-2028. De EURIBOR zal naar verwachting in 2024 dalen tot gemiddeld 2,9 procent en daalt verder tot 1,9 procent in 2026 en constant gehouden in 2027-2028.
- De projecties voor lokale rentevoeten op schatkistpromesse en schatkistbiljetten worden vanaf 2026 met respectievelijk 4 en 2 procentpunten verhoogd.

5.3. Financieringsbronnen van de Staat op middellange termijn

De financieringsbronnen die de overheid thans tot haar beschikking heeft, hebben allen betrekking op buitenlandse multilaterale en bilaterale middelen die veelal concessionele leningen zijn. Op basis van de bestaande leenovereenkomsten wordt een overzicht gepresenteerd in tabel 5.2, hoe groot de maximale trekkingen kunnen zijn. Het gaat hierbij slechts om bestaande projecten en programma leningen waarvoor de fondsen gebruikt kunnen worden.

Tabel 5.2. Beschikbare trekkingen op bestaande buitenlandse leningen op basis van dbestaandleenovereenkomsten voor 2024-2028 (in miljoenen USD)

Crediteuren	2024	2025	2026	2027	2028
Inter-American Development Bank-IDB	122,6	121,2	39,0	13,4	8,0
Islamic Development Bank - ISDB	54,4	7,3	-	-	-
Caribbean Development Bank-CDB	22,1	6,6	-	-	-
OPEC Fund for International Development	4,0	0,2	-	-	-
Agence Francaise Du Development- AFD	17,9	-	-	-	-
Caricom Development Fund - CDF	4,5	3,5	2,0	-	-
Wereldbank	32,2	16,1	-	-	-
KBC	0,7	0,2	-	-	-
Totaal	258,4	155,1	41,0	13,4	8,0

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

Tot en met juli 2024 is er op de buitenlandse schuld ca. USD 87 miljoen getrokken op leningen, inclusief de eerste twee tranches begrotingssteun van het IMF in maart en juni 2023 ter waarde van ca. USD 50,4 miljoen.

Voor 2024 is totaal beschikbaar op lopende project -en programma leningen ca. USD 254 miljoen. Vanwege de lage uitvoeringscapaciteit is het niet verwachtbaar dat dit volle bedrag getrokken zal worden dit jaar. Dit kan ook gezegd worden voor 2025, waarbij er ca. USD 107 miljoen beschikbaar is om te trekken op deze leningen.

Voor 2024 kan nog een totaalbedrag aan begrotingssteun van het IMF en IDB, ter waarde van ca. USD 201 miljoen ontvangen worden. In tabel 5.3 komt tot uiting dat de begrotingssteun volgend jaar ca. USD 26 miljoen kan bedragen. Daarnaast zijn er nog andere project- en programmaleningen in voorbereiding (leningen in de pijplijn) die niet volledig in 1 jaar getrokken kunnen worden.

Tabel 5.3. Buitenlandse leningen in de pijplijn i in 2024-2025 (in miljoenen USD)

Crediteuren	Allocatie lening naar sector	2024 tweede halfjaar	Status leningen 2024	2025	Status leningen 2025
IADB	Budget support i.h.k.v. EFF programma	150	Goed gekeurd		
IMF	Budget support i.h.k.v. EFF programma	51		25,8	
Totaal	Budget support	201		25,8	
IADB	Education	40	Goed gekeurd	102	Board date
	Environment	30	Board date		
	Social support	40	Board date		
	Infrastructure	20	In voorbereiding		
	Bioeconomy	24,2	In voorbereiding		
IsDB	Energy and healthcare	48	Goed gekeurd	150	In voorbereiding
SDF	Energy	20,4	In voorbereiding		
CDB	Water			6	Nog niet gestart
Totaal		222,6		258	
Algeheel Totaal		466		304,7	

Bron: Ministerie van Financien & Planning en Bureau voor de Staatsschuld

* Board date wil zeggen dat er een tentatieve datum is vastgesteld wanneer de lening door de Board van de instanties besproken zal worden.

** Bij elke goede kwartaal evaluatie van het IMF – EFF-programma komt er ca. SDR 19,1 miljoen (USD 25,8 mln.) vrij voor begrotingssteun.

De middelen verkregen uit begrotingssteun, kunnen door de overheid naar eigen inzicht worden besteed, inclusief voor de aflossing van schulden. Wordt begrotingssteun gebruikt om schulden af te lossen dan spreekt men van een herfinanciering van de schulden, waarbij oude schulden worden afgewikkeld met nieuwe tegen betere voorwaarden (lagere rentevoeten en

langere grace perioden en looptijden).

De financiële voorwaarden van de leningen in de pijplijn komen overeen met de voorwaarden van de eerdere leningen van de desbetreffende crediteuren.

5.4. Ontwikkeling lokale geld- en kapitaalmarkt op middellange termijn

In de afgelopen jaren heeft de overheid kredieten en schatkistpapier in zowel SRD als in USD en Euro aangetrokken van banken, pensioenfondsen en particuliere bedrijven. Vanwege de slechte financiële situatie van de overheid zijn de schulden niet op tijd afgelost, waardoor de grote achterstanden zijn ontstaan op deze schulden. Vanwege hoge inflatie in de afgelopen jaren en lage rentevoeten op deze oude schulden, is er sprake van negatieve reële renteopbrengst voor deze crediteuren.

Sinds het laatste kwartaal van 2023 en in 2024 zijn vele achterstanden op de binnenlandse staatsschulden ingelopen. Echter moet het vertrouwen in de Staat als een goede debiteur voor lokale crediteuren nog volledig herstellen, voordat er weer geleend kan worden in de vorm van kredieten en door uitgifte van schatkistpapier.

De behoefte aan meer schulden in de lokale valuta ten opzichte van vreemde valuta is groot om het valutarisico op de schuldportefeuille drastisch terug te brengen. De meeste inkomsten van de overheid worden ook geïnd in SRD.

In 2025 zal er een diagnostische studie over de ontwikkeling van de lokale geld- en kapitaalmarkt plaatsvinden. Deze studie zal worden uitgevoerd door één van de Bretton Woods instituten. Op basis van deze studie zullen de aanbevelingen in de daaropvolgende jaren worden uitgevoerd.

5.5. Resultaat Medium Term Debt Management Strategie 2024-2028

Gebaseerd op de geprojecteerde primaire balans overschotten van de overheid op middellange termijn om schulden af te lossen, minimale financieringstekorten in deze periode, een stijgende nominale bbp en de beschikbare financieringsbronnen die grotendeels buitenlandse multilaterale en bilaterale bronnen zijn, maar ook de gelegenheid om door herstelde vertrouwen voorzichtig de binnenlandse geld en kapitaalmarkt te ontwikkelen vanaf 2026 zullen de kosten en risico indicatoren aan het eind van 2028 eruit zien, zoals gepresenteerd in tabel 5.4.

De middellange termijn schuldstrategie in het Staatsschuldenplan 2025-2028, vertoont een verbetering op alle kosten en risico indicatoren ten opzichte van het vorig plan met als laatste jaar 2027.

De schuld-bbp ratio zal significant omlaag gaan, ervan uitgaand dat er geen externe en interne fiscaal-economische schokken zijn geprojecteerd met betrekking tot wisselkoersen, rentevoeten en financieringstekorten van de overheid. Integendeel neemt het financieringstekort steeds af, met een positief resultaat in 2025.

In 2028 is de schuld-bbp reeds beneden het leningenplafond van 60 procent, zoals de Wet op de Staatsschuld dat voorschrijft.

Omdat het tekort veelal door buitenlandse middelen wordt gefinancierd, zal het vreemde

valuta wisselkoersrisico verder stijgen tot ca. 83,1 procent van de schuldportefeuille. De stijging van de gemiddelde rentevoet heeft te maken met de geprojecteerde stijging van lokale rentevoeten op schatkistpapieren.

De gemiddelde resterende looptijd aan het eind van het vijfde jaar zal afnemen, omdat tegen die tijd de looptijd van diverse schulden verstrijkt, terwijl het percentage schulden dat in 1 jaar betaald moet worden is toegenomen met enkele procentpunten.

Omdat de meeste buitenlandse (multilaterale en bilaterale) schulden met een variabele rentevoet moeten worden aangegaan, zal het renterisico aan het eind van deze periode sterk toenemen van 27 procent tot ca. 41 procent.

Tabel 5.4. Kosten & Risico indicatoren en targets voor eind 2028 gebaseerd op de strategie

Risico Indicatoren op de schuldportefeuille		Totale schuld 2023	Targets voor 2028
Totale schuld in procenten van bbp		96,6	Beneden 60
Kosten indicator	Gemiddelde gewogen rentevoet (percentage)	5,1	ca. 5,9
Herfinancierings- risico Rentevoet risico	Schulden die in 1 jaar betaald moeten worden (percentage van het totaal)	7,5	10,5
	Schulden die in 1 jaar betaald moeten worden (percentage van bbp)	3,8	3,9
	ATM vreemde valuta Portefeuille (jaren)	6,9	6,2
	ATM SRD Portefeuille (jaren)	9,5	6,5
	ATM SRD totale Portefeuille (jaren)	7,5	6,3
Interest rate risk Vreemde valuta risico	ATR (jaren)	6,1	6,3
	Schuld “refixing” in 1 jaar (percent of totaal)	34,2	48,2
	Schulden met een vaste rentevoet inclusief schatkistpapier (procenten van totaal)	73,0	59,0
	Schatkistpapier (procenten van totaal)	3,9	0,7
Vreemde valuta risico	Vreemde valuta schulden (procent van totaal)	80,8	83,1
	Korte termijn vreemde valuta schulden (procent van de internationale reserve)	10,4	21,9

Bron: Bureau voor de Staatsschuld MTDS-raamwerk met bewerkingen door SDMO in september 2024

ATM = Average Term to Maturity

ATR = Average Term to Refixing

6. Leenplan 2025

In het leenplan voor 2025 moet worden aangegeven hoe het financieringstekort van de overheid in het begrotingsjaar van 2025 gedekt zal worden.

Het financieringstekort is het tekort dat daadwerkelijk gedekt moet worden met nieuwe leningen en wordt afgeleid van het begrotingstekort van de overheid.

Financieringstekort 2025

Tabel 6.1. Overheidsfinanciën in 2023-2025

	2023 Realisatie	2024 Nota van Wijzing begroting	2025 Ontwerp Begroting
Bedragen in SRD miljoenen			
Totale ontvangsten (GFS)	34.750	43.256	43.339
Totale uitgaven (GFS)	37.118	45.106	41.435
Totale uitgaven aan schuldenlast: aflossingen, interestbetalingen en fees	12.853	14.744	13.501
Primaire rekening	1.794	4.551	6.492
Resultaat totale rekening (GFS) = financieringsresultaat	-2.368	-1.850	1.904
Begrotingssaldo	4.881	-6.825	-3.156
Primaire rekening in % bbp	1,4%	2,7 %	3,5%
Resultaat totale rekening in % bbp = financieringsresultaat	-1,9%	-1,1%	1,0%
Begrotingssaldo in % bbp	3,8%	-4,0%	-1,7%
BBP cijfer	127.066	170.864	188.051

Bron: Ministerie van Financiën & Planning (afd. Economische Aangelegenheden), ABS, IMF

GFS: Government Finance Statistics Manual (Internationale standard voor de presentatie van de begroting)

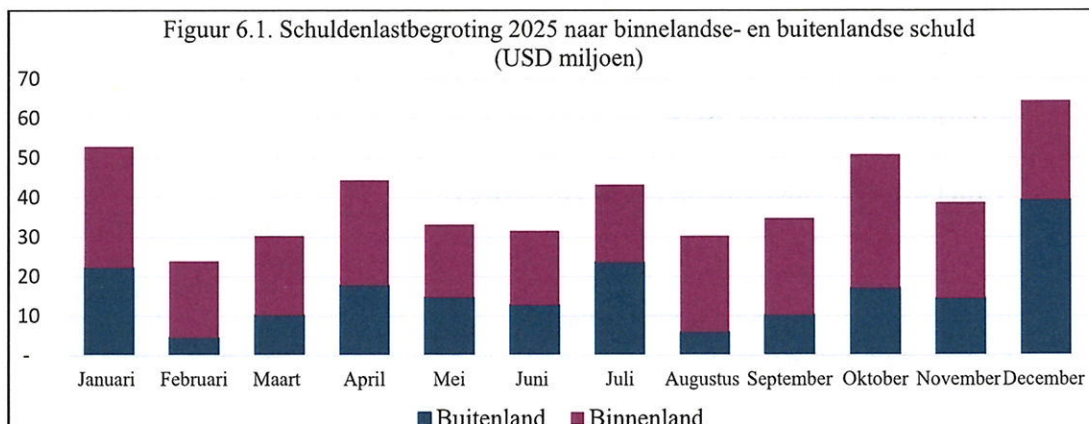
Binnen het IMF-EFF-programma is er een target vastgesteld om een overschot op de primaire rekening te behalen om daarmee schulden in te lopen. Voor 2022 en 2023 was de target voor het overschot van primaire balans vastgesteld op 1,7 procent van het bbp. De target voor 2024 was vastgesteld op 2,7 procent van het bbp.

Het EFF-programma eindigt maart 2025. Voor 2025 is het streven om een primair overschot van 3,5 procent te behalen, wat neerkomt op een overschot van SRD 6,5 miljard.

Volgens de ontwerp begroting voor het jaar 2025 zal er ook sprake zijn van een overschot op de totale balans van de overheid van SRD 1,9 miljard; ca. 1,0 procent van het bbp.

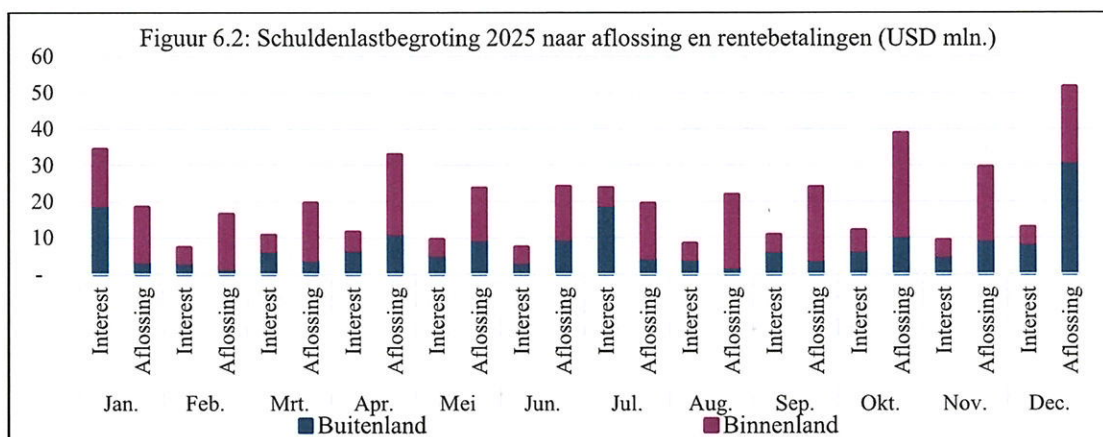
Was er sprake van een tekort, zou dit tekort gefinancierd moeten worden door het aangaan van nieuwe schulden. Ondanks er sprake is van een overschot zal er in 2025 toch geleend worden, via trekkingen op lopende project en programma leningen, de laatste tranche van de nog te ontvangen begrotingssteun uit het IMF-EFF programma en trekkingen op eventuele nieuwe leningen voor toekomstige projecten die nu in de voorbereiding zijn.

De totale schuldenlastbegroting voor 2025 bedraagt SRD 13,5 miljard. Dit is ca. USD 450 miljoen. Hiervan is 40 procent bestemd voor betalingen op buitenlandse schulden en 60 procent op binnenlandse schulden. Van de totale schuldenlast gaat 67 procent naar aflossingen en 33 procent naar rentebetalingen.

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

De meeste schuldenlastbetalingen vinden plaats in de maanden januari, oktober en december (figuur 6.1 en 6.2). De totale rentelasten bedragen ca. USD 157 miljoen, terwijl de totale aflossingen ca. USD 320 miljoen bedragen.

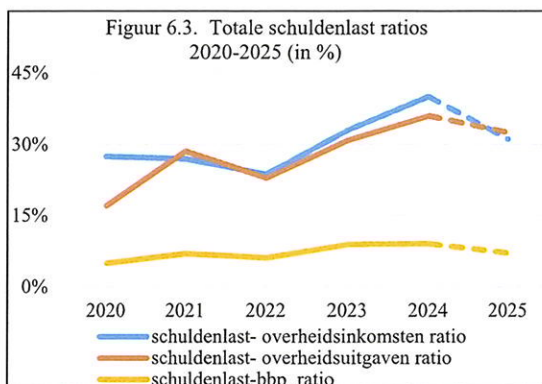

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

De hoogste rentebetalingen aan buitenlandse schuldeisers worden gedaan in januari en juli, vanwege de rentebetalingen op de eurobond. Betalingen in december lopen op, vanwege aflossingen aan de Inter-American Development Bank (IADB).

Bij de binnenlandse schuld zijn de meeste rentebetaling in januari, voornamelijk op de geconsolideerde schuld van de CBvS, gevolgd door betalingen voor infrastructurele projecten. De grootste aflossingen vinden plaats in april vanwege geplande betalingen op de supplier debt en aflossing op infrastructurele werken.

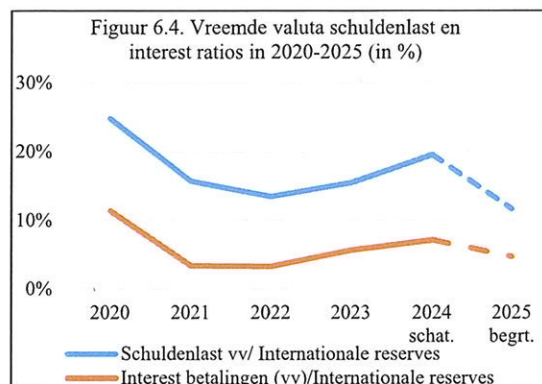
Ondanks het feit dat de totale schuld-bbp ratio drastisch aan het afnemen is, blijft de druk die de totale aflossingen en rentebetaling op Staatsschulden uitoefenen op de totale overheidsbegroting, groot.

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

Schuldenlast ratios's voor 2024 zijn gebaseerd op schattingen.

Schuldenlast ratios's voor 2025 zijn gebaseerd op begrotingscijfers

Bron: Bureau voor de Staatsschuld, CBvS en IMF

In grafiek 6.3 komt tot uiting dat de ratio's met betrekking tot de totale schuldenlast en de overheidsinkomsten, overheidsuitgaven en bbp een piek bereikte in 2024 van respectievelijk 40 procent, 36 procent en 9 procent. Vanwege de vele afgeronde herschikkingen op de buitenlandse schuld in 2023 met name de Eurobond en het inlopen van achterstanden op de binnenlandse schuld in 2024 is de schuldenlast betaling in 2024 hoog te noemen.

Deze ratio's worden voor 2025 geprojecteerd op respectievelijk 31 procent, 33 procent en 7 procent.

Kijken wij slechts naar de schuldenlastbetalingen die in vreemde valuta moeten geschieden en de druk die deze betalingen uitoefenen op de internationale reserve, bedraagt de totale vreemde valuta schuldenlast-internationale reserve ratio en de vreemde valuta interestbetalingen-internationale reserve ratio in 2024 respectievelijk 20 procent en 7 procent. De druk in 2025 zal naar verwachting afnemen tot respectievelijk 12 procent en 5 procent veelal vanwege een verwachte stijgende internationale reserve in het komend jaar.

BEGROTINGSSTRATEGIE 2025

Paramaribo, 31 maart 2024

BEGROTINGSSTRATEGIE 2025

I. INLEIDING

Ingevolge de Comptabiliteitswet 2019 met name artikel 3, is de Minister van Financiën en Planning verantwoordelijk voor het jaarlijks indienen van een document waarin de begrotingsstrategie uiteen wordt gezet en ter goedkeuring wordt voorgelegd aan de Raad van Ministers (RvM). De begrotingsstrategie heeft tot doel om de RvM in de fase van begrotingsvoorbereiding financieel-economische informatie te verschaffen.

De begrotingsstrategie geeft het (financiële) kader waarbinnen de activiteiten moeten worden uitgevoerd om de doelstellingen van het begrotingsbeleid (zoals verwoord in het MOP¹) te realiseren.

Dit document is onderverdeeld in volgende secties:

- I. economische en budgettaire uitdagingen;
- II. begrotingsbeginselen en prioriteiten van het begrotingsbeleid;
- III. macro-economische vooruitzichten;
- IV. budgettair kader;
- V. risico factoren.

Definitieve beslissingen over prioritering van het begrotingsbeleid in relatie tot de beschikbare middelen zullen door de RvM worden genomen en verwerkt worden in de Ontwerp Staatsbegroting 2025. Daarna zal deze Ontwerp Staatsbegroting conform art. 156-lid 3 van de Grondwet op uiterlijk de eerste werkdag van oktober 2024 aan De Nationale Assemblée worden aangeboden.

I. ECONOMISCHE EN BUDGETTAIRE UITDAGINGEN

Herstel en stabilisatie

Met de uitvoering van het Herstelplan in 2021 en het aangaan van een "Extended Fund Facility (EFF) arrangement" met het Internationale Monetaire Fund (IMF) heeft Suriname zich erop gericht te werken aan de afname van fiscale- en externe onevenwichtigheden, alsook het langzaam weer opbouwen van de internationale reserves. Middels de implementatie van economische hervormingen wordt gewerkt aan het herstellen van de schuldpositie en het versterken van de staatsbegroting, waarbij de kwetsbare groepen zoveel als mogelijk beschermd worden middels de uitvoering van het Sociaal Pogramma, het herstructureren van de schulden en het verbeteren van het monetaire- en wisselkoersbeleid.

¹ Concrete maatregelen die zijn opgenomen in het MOP is als bijlage van deze notitie opgenomen.

Inflatie

Het jaarlijkse inflatiecijfer vertoont een continu dalende trend, waarbij deze valt beneden de 30%, als we de jaarinflatie tussen februari 2024 en februari 2023 met elkaar vergelijken. Om precies te zijn 25,4%.

In februari 2024 zijn de kosten voor Transport ietwat weer gestegen. Het aandeel van transport kosten in het basispakket is 12%. De kosten voor voeding is in februari ook gedaald. Voeding maakt het grootste gedeelte uit van de inflatie (31%). De kosten voor Huisvesting blijven stijgen. De energiekosten maken deel uit van deze categorie. De overige categorieën, zien een kleine stijging, maar niet noemenswaardig.

De maand op maand inflatie is ten opzichte van de vorige maand weer gedaald van 0.9% naar 0.4%.

Ontvangsten

Naast de invoer van het Belasting over Toegevoegde Waarde (BTW), werkt de Belastingdienst Suriname aan verschillende projecten die moeten bijdragen aan de verbetering van de staatsontvangsten. De implementatie van automatiseringssystemen door de Belastingdienst verbeteren de dienstverlening aan belastingplichtigen en verhogen de transparantie. Het opvoeren van en de effectievere inning van middelen moeten bijdragen aan de verhoging van de ontvangsten en zullen gecontinueerd worden in het dienstjaar 2025.

Uitgaven

De Staatsuitgaven worden beter afgestemd op de staatsontvangsten om zodoen het begrotingstekort alsook het ontstaan van betalingsachterstanden te mitigeren. De opzet van een cash- en treasury unit creëert de mogelijkheid voor betere afwegingen met betrekking tot de beheersing van staatsuitgaven. Naast het afbouwen van de brandstofsubsidie in 2023 zal ook de verdere intensieve beoordeling van subsidie aanvragen worden voortgezet. Ook het gefasseerd afbouwen van de electriciteitssubsidie wordt aangewerkt in 2025 dit ter beheersing van de staatsuitgaven. Ook maatregelen in het kader van de beheersing van het overheidsapparaat worden uitgevoerd om de staatsuitgaven in te dammen. Het adequaat toepassen van de begrotingsregels en de begrotingsdiscipline worden in acht genomen.

Controle

Het controlebeleid is versterkt middels het intensiveren van de samenwerking tussen de verschillende controle instituten zoals de CLAD, de Rekenkamer en De Nationale Assemblée en regelmatig overleg. Hierdoor bieden de bevindingen van de CLAD en de Rekenkamer van Suriname meer inzichten voor het treffen van maatregelen welke ons verder moeten helpen in het verbeteren van de beleids- en bedrijfsvoering. In deze begrotingsstrategie wordt benadrukt dat het naleven van de afspraken bij het uitvoeren van de begroting een groot goed is en essentieel is voor onze democratie. Daarom wordt de nadruk gelegd op de begrotingsdiscipline en wordt derhalve aandacht gevraagd om deze regels goed te verankeren binnen elk ministerie.

Andere uitdagingen zijn onder andere:

- Grote mate van grondstoffen afhankelijkheid (vooral de mijnbouw);
- De Overheid als belangrijkste werkgever (log ambtenaren apparaat);
- Ongunstig ondernemersklimaat;
- Onvoldoende middelen voor de basis sectoren zoals onderwijs, huisvesting, nutsvoorzieningen, sociale bescherming en veiligheid;
- Koopkracht versterking;
- Gezondheidszorg (zoals stijgende kosten en braindrain).

II. BEGROTINGSBEGINSELEN EN PRIORITEITEN VAN HET BEGROTINGSBELEID

De Comptabiliteitswet 2019 (artikel 2) hanteert de volgende normen voor een verantwoord begrotingsbeleid:

- de handhaving van een prudent beleid terzake de overheidsschuld tussen de huidige en de toekomstige generaties;
- zorgen voor een internationaal acceptabel begrotingssaldo op de middellange termijn, gebaseerd op een door de minister van Financiën en Planning vast te stellen doelstelling voor de middellange termijn;
- goed monitoren van de financiële en economische risico's, waarbij het financieel beheer voldoet aan de eisen van rechtmatigheid, ordelijkheid en controleerbaarheid en gericht op efficiëntie.

Ter bevordering van een effectieve begrotingsuitvoering wordt een vastgestelde begrotingsdiscipline gevolgd door het ministerie van Financiën en Planning om in te kunnen spelen op bepaalde budgettaire situaties. De begrotingsdiscipline is een instrument dat bijdraagt aan een ordentelijk financieel beheer en een betere beheersing van het begrotingstekort, dat strikt nageleefd dient te worden. Door continue aandacht in het begrotingsproces voor reële ramingen wordt de begroting een beter sturingsinstrument in het realiseren van de beleidsdoelstellingen.

De begroting is opgebouwd uit budgetplafonds. Een overschrijding van dit plafond is niet wenselijk dat betekent dat er binnen de budgetplafonds gebleven moet worden. Alléén in geval van werkelijk niet voorziene uitgaven (bijvoorbeeld rampen) kan een beroep worden gedaan op aanvullende financiering.

Het gepland beleid moet worden uitgevoerd binnen het beschikbaar gesteld budget. Voor zover binnen dit budgetplafond bepaalde beleidsvoornemens niet kunnen worden uitgevoerd, zullen prioriteiten worden gesteld. Definitieve beslissingen over prioritering van het begrotingsbeleid in relatie tot de beschikbare middelen zullen door de RvM worden genomen en verwerkt worden in de Ontwerp Staatsbegroting 2025 en aan DNA worden aangeboden.

De presentatie van meerjarencijfers geven inzicht in de geraamde toekomstige budgettaire ruimten waarmee rekening kan worden gehouden bij het uitstippelen van het meerjarenprogramma en kan een planning worden opgesteld. Uitgaven waar op dit moment geen geld voor is, kunnen dus wel meerjarig gepland worden en zichtbaar en transparant worden gemaakt en gefaseerd worden uitgevoerd.

De belangrijkste afspraken die gemaakt zijn en nageleefd moeten worden voor het uitvoeren van de begroting zijn hieronder kort toegelicht. De verplichtingen, facturen en de betalingen met betrekking tot deze projecten moeten aan het Ministerie van Financiën en Planning digitaal worden aangeboden en eveneens in de begrotingsadministratie (IFMIS) worden vastgelegd.

1. Bevoegdheden van functionarissen voor het verrichten van privaatrechtelijke rechtshandelingen; Vakministeries dienen duidelijk vast te stellen welke functionarissen bevoegd zijn privaatrechtelijke rechtshandelingen te plegen, waarbij de formaliteiten voor verstrekking van volmacht in acht worden genomen. De verleende volmachten worden in een volmacht register beheerd door het Ministerie van Financiën & Planning en door het vakministerie gecommuniceerd met de samenleving. Degenen die niet zijn opgenomen in dit volmacht register mogen geen privaatrechtelijke rechtshandelingen plegen. Dit houdt in dat zij geen besluiten mogen nemen welke de Staat bindt jegens derden. Alleen gevolmachtigden mogen verplichtingen aangaan namens de Staat voor de inkoop van goederen en diensten.
Deze werkwijze zorgt ervoor dat er geen betalingen zullen plaatsvinden in verband met verplichtingen die zijn aangegaan waarbij niet de juiste gevolmachtigde zijn akkoord, voorafgaand aan de dienstverlening, heeft gegeven.
2. Respecteren van het budgetrecht van De Nationale Assemblee; Indien de begroting is geaccordeerd door DNA is het van belang dat de begrotingsuitvoering in lijn met de afspraken met DNA plaatsvindt. Dit betekent dat als in de uitvoering van het beleid wordt afgeweken van hetgeen is afgesproken bij de begroting en/of de financiële impact zoals opgenomen in de begroting (begrotingsrechtmatigheid) gaat afwijken, een akkoord van DNA nodig is. De Begroting- en Financiële Zaken (BFZ) afdeling is de afdeling die op de hoogte is van de begroting en verstrekte kredietopeningen door het ministerie van Financiën & Planning. BFZ dient betrokken te worden bij de totstandkoming van besluiten.
3. BFZ'ten van de ministeries moeten gekend worden bij het nemen van besluiten; alle besluiten vragen om betrokkenheid van de afdeling BFZ. Dit is relevant omdat haast alle besluiten een

financiële impact hebben en dus neerslaan in de begroting. De BFZ afdeling is op de hoogte van de begroting, de verstrekte kredietopening en de procesgang.

4. Verplichtingen mogen pas worden aangegaan als hiervoor kredietopeningen/ autorisatie zijn verleend; bij de uitvoering van de begroting mogen alleen verplichtingen worden aangegaan als hiervoor een kredietopening is verstrekt of autorisatie is verleend door de afdeling Thesaurie Inspectie van het ministerie van Financiën en Planning. Dit is relevant vanwege de beschikbare liquiditeiten. Als er geen liquiditeiten beschikbaar zijn voor het kunnen betalen van de facturen, die volgen uit de aangegane verplichting, mogen verplichtingen niet worden aangegaan, alsook zal geen kredietopening of autorisatie worden verleend. Dit is van essentieel belang voor een beheerste begrotingsuitvoering. Het is niet toegestaan leveringen van diensten en/of leveringen van goederen vooruitlopend op opdrachtverstrekking toe te staan. Ook leveranciers moeten zich ervan bewust zijn dat opdrachtverstrekking nadat de leveringen al hebben plaatsgevonden niet zijn toegestaan en dus niet betaald worden. De leverancier moet een officiële opdrachtverstrekking hebben, door de juiste gevolmachtigde getekend te hebben voordat hij leveringen kan verlenen en kan na levering een factuur indienen ter betaling.
5. Totstandkoming van verplichtingen en de ordelijke vastlegging en archivering hiervan. Verplichtingen moeten tot stand komen met in achtname van de afspraken die in het kader van procurement zijn gemaakt (inkoopregels). De beoordeling van offertes moet op basis van vooraf bepaalde criteria worden uitgevoerd en vastgelegd. Dit zorgt ervoor dat achteraf aangetoond kan worden op grond waarvan besluiten zijn genomen. Ook moeten deze vastleggingen ordelijk worden gearchieveerd zodat deze terug te vinden zijn voor verantwoording (controle van de CLAD en Rekenkamer).
6. Ordelijke registratie, vastlegging en archivering van alle contracten en facturen van leveranciers en de prestatieverklaring; Alle verplichtingen die tot stand komen moeten in het IFMIS-systeem worden vastgelegd. Ook zijn onderbouwingen van de geleverde prestaties nodig. In ieder geval moet vastgelegd worden hoe de prestatie door de leverancier is geleverd. Zo hebben we een volledig beeld van zaken welke betaald moeten worden in de nabije toekomst.

Om ondersteuning te bieden bij de begrotingsuitvoering wordt door de afdeling Comptabiliteit van het ministerie van Financiën & Planning, welke decentraal op alle ministeries is gevestigd, voorafgaand financieel toezicht gevoerd bij de totstandkoming van verplichtingen/bestelbonnen (pré-controle). Ook doet zij een toets voordat een factuur betaalbaar wordt gesteld (post-controle).

Het naleven van deze afspraken is de verantwoordelijkheid van elk vakministerie en de verantwoordelijkheid van het ministerie van Financiën en Planning om het belang te onderstrepen van deze afspraken. Indien deze afspraken worden nagekomen, welke ook voor Financiën en Planning gelden bij het uitvoeren van de begroting, zal er sprake kunnen zijn van een beheerste begrotingsuitvoering waarbij maximaal voldaan kan worden aan de randvoorwaarden voor transparantie in het bestuur. De Regering wilt deze nieuwe bestuurscultuur zichtbaar praktiseren. Dit is van belang voor het (dichter) bij elkaar brengen van het openbaar bestuur en de samenleving enerzijds en anderzijds is dit van belang voor de verdere ontwikkeling van de democratie.